

DTÖ Üyeliği Sonrası Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomisi ve Ticaretinde Gelişmeler

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu
Mayıs, 2004

"2001 yılının Aralık ayında, Çin Halk Cumhuriyeti'nin Dünya Ticaret Örgütü'yle 15 yıldır sürdürdüğü üyelik müzakereleri tamamlanmış ve Hükümet, başta ticaret rejimi olmak üzere ekonomide çeşitli yapısal değişikliklere gideceği ve uluslararası ticaret kurallarına uyumlu hareket edeceğinin sözünü vermiştir. Hemen ertesinde yıllardır sinyalleri verilen yüksek büyüme hızı gelmiş, ticaret hacimlerinde rekorlar kırılmış, uluslararası doğrudan yatırımların en cazip çekim merkezi ÇHC olmuştur. Özellikle 2005 sonrası DTÖ kapsamında dünya tekstil gümrük vergisi ve kotalarının kalkmasıyla ÇHC'nin etkisi daha ciddi olarak hissedilecektir.

Bu durum karşısında, ÇHC'nin DTÖ üyeliğine önyak olan Batılı devletler bir yandan uluslararası yatırımlar aracılığıyla çeşitli faydalar kazanırken, bir yandan da ÇHC'ye karşı olan dış ticaret açıklarını azaltmanın yollarını aramakta; Uzakdoğu ülkeleri ÇHC'nin ekonomik dinamizminin etkisiyle Asya Krizi'nin etkilerinden kurtulmakta; bütün bu tartışmaların odağında olan ÇHC ise aşırı yatırımların önünü keserek kontrolsüz büyümeyi engellemeye çalışmaktadır. Bu süreçte Türkiye'nin rolü DTÖ üyeliği sonrası ÇHC'nin durumunu dikkatle takip etmek ve her alanda yatırım ortaklıkları ve işbirliği fırsatlarını değerlendirmek olmalıdır."

<u>Önsöz</u>	<u>3</u>
<u>DTÖ ve ÇHC</u>	<u>4</u>
<u>DTÖ Üyeliği Taahhütleri</u>	<u>5</u>
<u>Eleştiriler</u>	<u>8</u>
<u>Ekonomi ve Ticaret</u>	<u>13</u>
<u>YDY ve Özelleştirme</u>	<u>16</u>
<u>Ekonomiyi Soğutma Çabaları</u>	<u>20</u>
<u>Türkiye-ÇHC Ticari İlişkileri</u>	<u>21</u>
<u>Değerlendirme</u>	<u>23</u>
<u>EK / İstatistikler</u>	<u>24</u>

Önsöz

Eylül 2003'te Meksika, Cancun'da gerçekleştirilen Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) Bakanlar Konferansı gelişmiş ülkeler ve gelişmekte olan ülkeler arasında tarım ürünlerine uygulanan kotalarla ilgili şiddetli tartışmalara sahne oldu ve ortak bir çözüme ulaşılamadan dağıldı. Bu süreçte Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC), Brezilya liderliğindeki gelişmekte olan ülkelerin gündemini destekler görünmesine karşın kesin yargılar kullanmaktan ve etkin bir rol üstlenmekten çekinmiştir. Zirvenin dağılmasından sonra iki taraftan da övgüler alan ÇHC, dünya devletleri arasında bir üst lige atlamaya yakın ender örneklerden biri olarak temkinli davranmaktadır.

1978'den günümüze merkezi planlamadan piyasa ekonomisine istikrarlı bir geçiş yapma çabaları içinde olan ÇHC, şu ana kadar ticaretini geliştirme, teknoloji transferi ve yönetim teknikleri alanlarında kayda değer başarı göstermiştir. Ülkenin uzun dönemli hedefleri arasında küresel ekonomiye daha iyi uyum sağlamak, bölgesel siyasi dengeleri ılımlı bir tabana oturtmak, ar-ge ve teknoloji transferine dayalı, yüksek katma değerli yabancı yatırım çekmek, uzay araştırmalarında gelişmiş ülkelerle olan açığı kapatmak ve kalitesiz üretim yapan düşük maliyetli işgücü görüntüsünden sıyrılmak sayılabilir.

Satın alma paritesine göre hesaplandığında Dünya'nın en büyük ikinci ekonomisi olan ÇHC'nin normal şartlar altında 20 sene içerisinde bu sıralamada birinci sıraya yükselmesi öngörülmektedir. Uygulanan politikalar ülke ekonomisinin geçiş döneminin de gelişmekte olan ülkelere özgü şekliyle seyredeceği sinyalleri vermektedir. İlk etapta rekabetten zarar görecektir ve sektör değiştirecek kesimler olması, istihdamın da bu bağlamda yeniden yapılanması, eski rejimin aksine gelir dağılımında düzensizlik görülmesi ve birkaç ana merkezde yoğun kentleşme; uzun vadede ise ekonomik yapının liberal ticaret rejimine uyumlandırılması, kişi başına düşen milli gelirin (KBMG) artması, dengeli gelir dağılımı ve çok merkezli kentleşme beklenmektedir.

Dünyanın en hızlı büyüyen ekonomisi olması, muazzam büyüklükteki işgücü ve son dönem DTÖ üyeliği gibi etmenler göz önüne alındığında, dünyanın bütün liberal ekonomilerinde dış ticaret dengelerini tehdit edici ve küresel ticaretin yapıtaşlarını değiştirmeye aday bir ülkeyle karşı karşıya olduğumuz açıktır. Özellikle DTÖ üyeliği sonrası sürecin çok iyi takip edilmesi ve ticaret politikalarının, koruma ve gözetim mekanizmalarının bir yandan damping etkisini en aza indirgeyecek, bir yandan da ithalata dayalı üretim ve ihracat gerçekleştiren girişimcilerimizin uluslararası rekabet gücünü zedelemeyecek şekilde ayarlanması gerekmektedir.

Dünya Ticaret Örgütü ve Çin Halk Cumhuriyeti

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), asli görevi üye ülkeler arası ticaretin kurallarını belirleme olan uluslararası kurumdur. Ülkeler arasında ve DTÖ ile imzalanmış ve parlamentolarda onanmış anlaşmaları temel esas alan örgüt; 147 üye ülkesinde mal ve hizmet üreticilerinin, ihracatçı ve ithalatçıların çıkarlarını gözetmeyi hedeflemektedir. Uluslararası ticarete anlaşmazlıkların halli, üye ülkelerin ticari politikalarının gözden geçirilmesi, ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkların giderilmesi için diğer uluslararası kuruluşlarla eşgüdüm halinde çalışmak ve fikri mülkiyet haklarının korunması gibi faaliyet alanları bulunmaktadır.

Bir ülkenin DTÖ üyeliği müzakereler sonucunda gerçekleştiği için, genel itibariyle hak ve yükümlülüklerin dengeli bir şekilde ayarlanması anlamı taşımaktadır. Üye olan ülke, sistemdeki diğer ülkelere sağlanan ayrıcalıklardan ve ticari kuralların getirdiği güven ortamından yararlanırken, iç pazarını uluslararası ticaretin liberal rejimlerine açmayı ve DTÖ kurallarına uymayı da taahhüt eder.

1978 yılından itibaren sosyalist piyasa ekonomisi gibi karma bir felsefe altında ekonomik reformlara hız vermeye başlayan ÇHC, 1980 yılında IMF (Uluslararası Para Fonu) üyesi olmasını takiben 1986'da DTÖ (o zamanki haliyle Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, GATT) üyeliği için resmen başvuruda bulundu. 15 yılı aşkın sıkı bir müzakere süreci aşıldıktan sonra üyelik müzakereleri Eylül 2001 tarihinde tamamlandı. Kasım 2001'de DTÖ tarafından onaylanan üyelik anlaşmasını Aralık 2001'de onaylayan ÇHC, böylece küresel ekonomiyle bütünleşme yolunda en önemli adımı atmış oldu.

DTÖ üyeliği çerçevesinde ÇHC tarafından yapılan taahhütler sonucunda bu ülkenin pazarlarına yabancı şirketlerin erişimi kolaylaşacak ve güvence altında olacak; ithalatta gümrük vergileri ciddi boyutta ve kalıcı bir düşüş yaşayacak; yabancı doğrudan yatırımlara daha öngörülebilir ve çekici bir iş ortamı sunulacak; ticaret rejimi ülke çapında liberal, adil ve şeffaf hale gelecek ve henüz gelişmemiş olan sigorta ve telekomünikasyon gibi önemli sektörlerde yabancı şirketler faaliyet gösterebilecektir. Bu düzenlemeler ÇHC'nin ekonomik reform ve kalkınma süreçlerine katkıda bulunacağı gibi, zaman içerisinde hukukun üstünlüğü kuralının yerleşmesine de imkan tanıyacak ve umulan o ki, beraberinde demokratik bir siyasi yapıyı da getirecektir.

ÇHC'nin DTÖ Üyeliği Kapsamında Açıkladığı Taahhütler ve Bunlara Uyumu

ÇHC Hükümeti, DTÖ üyeliği kapsamında şu tavizleri vermeyi onaylamıştır:

- DTÖ Üyesi tüm ülkelere eşit muamale sağlanacaktır. Tüm yabancı kişi ve kuruluşlar ticaret hakları açısından eşit olacaktır. Halihazırdaki uygulamada, yabancı sermayeli kuruluşlar ancak ÇHC'de ürettikleri ürünlerin iç ve dış ticaretini yapabilmekte olup, sadece iç ya da dış ticaret ile iştilal eden yabancı sermayeli firma kurulamamaktadır.
- İç pazar ve ihracat için üretilen ürünler için iki fiyat uygulaması ve diğler ayrımcı uygulamalar kaldırılacaktır.
- Üç yıl içerisinde tüm işletmeler çok kısıtlı sınırlamalar dışında tüm ürünlerin ithalat, ihracat ve iç ticaretini yapabileceklerdir.
- Bazı madenler, tütün, tahıllar ve akaryakıt gibi belirli ürünlerde devlet monopolü devam ederken halihazırda yabancılara kapalı olan diğler alanlar açılacaktır.
- Fikri mülkiyet hakları açısından, üyeliğe geçiş ile birlikte TRIPS anlaşması uygulanmaya başlanacaktır.
- Üyeliği takip eden ilk 12 yıl içerisinde ÇHC menşeli ürünlerin DTÖ üyesi ülkelerden herhangi birinin iç pazarına zarar vermesi veya zarar verme tehlikesi doğurması durumunda özel geçiş dönemi koruma tedbirleri ilgili ülkelere uygulanabilecektir.
- Gümrük tarifeleri belirli bir takvime göre azaltılacaktır. İndirimlerin büyük bir bölümü 2004'e kadar, diğlerleri 2010'a kadar yapılacak olup, tüm tavizlerin tamamlanmasından sonra tarım ürünlerinde ortalama vergi %15'e, sanayi ürünlerinde ise %8,9'a düşecektir.
- ÇHC tarım ürünlerine ihracat sübvansiyonu vermeyecektir. Diğler sübvansiyonlarda ürün değerinin %8,5'ini geçmeyecektir.
- Tekstil sektöründe 31.12.2004 tarihinde tüm DTÖ üyesi ülkelerin kotaları kaldırılmaları ile beraber ÇHC'ye uygulanan kotalar da kaldırılacak; ancak, 2008'e kadar DTÖ üyesi ülkelerde ÇHC menşeli ürünlerin zarara neden olması durumunda özel önlemler uygulanabilecektir.
- Hizmet ticaretinde verilen tavizlerin en önemlileri telekom, bankacılık ve sigortacılık sektörlerindedir.
- Telekom hizmetlerinde, üyeliği takiben yabancı hizmet sağlayıcı firmalar ÇHC firmaları ile ortak yatırım yapabilecek, ancak hisseleri %25'i geçmeyecektir. Üyeliği takiben ilk yıl içerisinde bu oran %35'e çıkartılacak ve hizmet verilebilecek kent sayısı arttırılacaktır. 4. Yıl içerisinde yabancı sermaye payı %49'a çıkabilecek ve 5. yıl içerisinde hizmet alanlarını sınırlayan tüm coğrafi sınırlamalar kaldırılacaktır.

- Bankacılık hizmetlerinde, üyeliğin ilk yıllarında yabancı finans kuruluşları müşteri kısıtlaması olmaksızın döviz ile işlem yapabileceklerdir. 5. yıl içerisinde yabancı bankalar ÇHC vatandaşlarına gerek döviz gerekse RMB (Yuan) hizmeti verebileceklerdir.
- Sigortacılık hizmetlerinde, hayat sigortası dışındaki sigorta çeşitlerinde %51'e varan yabancı hisseli ortaklık kurulabilecektir. Üyelikten iki yıl sonra yabancılar %100 hisseye sahip olabileceklerdir. Yabancı hayat sigortası şirketleri üyeliğe geçiş ile birlikte %50 hisseli ortaklıklar kurulabileceklerdir. Büyük finansal riskler, reasürans ve navlun sigortalarında üyelikle birlikte %50 ortaklık kurulabilecek, 3. yıl içerisinde %51, 5. yıl içerisinde %100 yabancı sermaye olabilecektir.
- Turizm, eğlence ve taşımacılık hizmetlerinde üyeliği yakıp eden 3 ila 5. yıllar içerisinde %100 yabancı sermayeli firmaların kurulmasına izin verilecektir.

ÇHC, DTÖ üyeliğinden kaynaklanan yükümlülüklerle ilişkin genelde uyumlu ve istekli bir görüntü vermiştir. Yapılan açıklamalarda bazı sorunlar ve öngörülemeyen zorluklarla karşılaşılmasına rağmen, DTÖ kurallarına uyum konusunda hükümetin duruş ve kararlılığında bir değişikliğin sözü konusu olmadığı altı çizilmektedir. Bu yönde yoğun çabalar sarfeden ÇHC, binlerce sayfalık yasal düzenlemeleri DTÖ ticaret esasları doğrultusunda gözden geçirirken çeşitli ülkelerden birçok eleştiri de almıştır. Dış ticaretin büyük bölümünün kamuya ait dış ticaret şirketleri tarafından gerçekleştirildiği ÇHC'de, ithalat kontrollerinin çok katı olduğu, gümrük vergisi dışında teknik ya da tarife dışı ithalat engelleri kullanıldığı ve DTÖ üyeliğinin sınırlarının test edilmeye çalışıldığı bugün genel kabul gören bir kanıdır. Uzmanlar tarafından yapılan açıklamalarda ÇHC'nin DTÖ çerçevesindeki taahhütlere uyumda ortalama bir başarı yakaladığı, 2004 yılı içerisinde ise hükümetin bu konudaki dikkatinin dağıldığı ve özellikle korumacılık ve şeffaflık alanlarında çizelgenin gerisinde kaldığı vurgulanmaktadır.

Başkent Pekin'deki Gümrükler Genel Müdürlüğü'nden yapılan açıklamaya göre DTÖ üyeliği öncesi ortalama %15.3 olan ithalat gümrük vergileri, üyelik anlaşması kapsamında önce %11'e, 2004 başından itibaren de %10.4'e düşürülmüştür. Bu düşüş, 2414 ithalat kaleminde, DTÖ'nün en çok kayrılan ülke kuralına (Most Favoured Nation, MFN) göre gümrük vergilerinde kesintiye gidilmesiyle oluşmuştur. Ayrıca vergiye tabi kalemler 7445'ten 7475'e çıkarılırken, 10 tarım ürününde de vergi uygulanmaya devam edileceği vurgulanmıştır. Sanayi ürünlerinde ise ortalama ithalat gümrük vergilerinin şu ana kadar uygulanan %10.3'ten 2005 itibarıyla %9.3'e; çoğu makine ürünleri için de %5-10 seviyelerine indirilmesi, bazılarının ise sıfırlanması beklenmektedir.

İthalat gümrük vergilerinin indirilmesi konusunda nispeten başarılı bir performans gösteren hükümet, tarımda ve dağıtım sektöründe tarife-dışı engelleri azaltmada aynı başarıyı yakalayamamış; bankalar, sigorta şirketleri ve telekom hizmet sağlayıcıları için zorunlu kesintiler yüksek kalmış; araba finansmanının yabancılara açılmasında da iki yıl geç kalınmıştır.

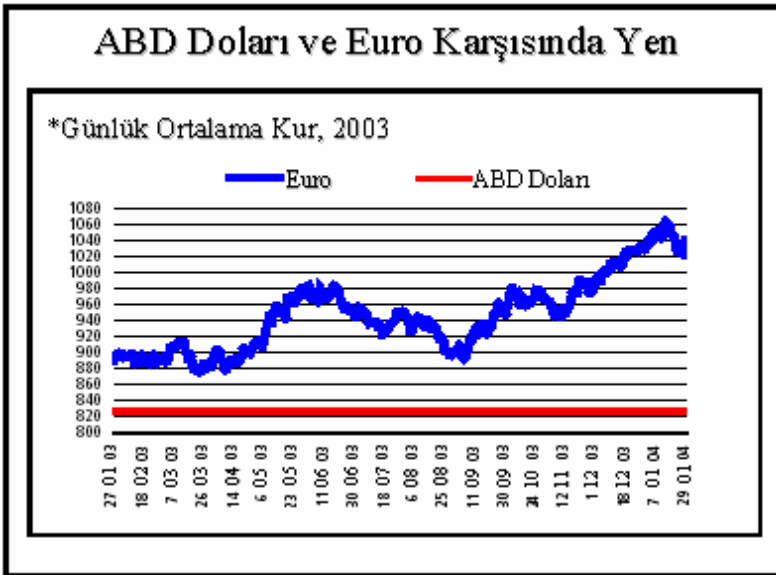
ÇHC'nin DTÖ kurallarına uyumuna ilişkin en güncel değişiklikler ise dış ticaret mevzuat değişikliğinin kabul edilmesi ve 1 Temmuz 2004'te yürürlüğe girecek olmasıdır. Bu değişiklikler genel olarak fikri mülkiyet haklarının korunması, dış ticaret teşvikleri ve soruşturmalarını kapsamakta ve yurt dışına gönderilen ÇHC mallarının haklarını korumayı ve uluslararası anti-dumping soruşturmalarında başı çeken ÇHC'nin bu açığını kapatmasını öngörmektedir. ÇHC'ye karşı DTÖ nezdinde ilk soruşturma ABD tarafından ÇHC'de üretilen yarı-iletkenlere ilişkin %14 oranında vergi indirimi konusunda açılmış, AB'nin ve Japonya'nın da ABD safında yer alacaklarını açıklamalarıyla dava uluslararası bir boyuta kavuşmuştur.

1 Temmuz 2004 itibariyle yürürlüğe girecek değişiklikler ayrıca tüzel kişilerin yanısıra artık yerli ve yabancı gerçek kişilere de dış ticaret yapabilme hakkı vermektedir. Bu değişikliğin, dış ticarete hükümetin ağırlığının giderek azalmasının habercisi olarak uzun vadede önemli rol oynaması beklenmektedir.

Fikri mülkiyet haklarının ihlali en çok tartışılan konulardan biri olmaya devam etmektedir. ABD kökenli "Uluslararası Fikri Mülkiyet Birliği", geçen yıl ÇHC kaynaklı korsan üretimden kaynaklanan küresel zararın 1.9 milyar dolara ulaştığını açıklamıştır. ÇHC üzerinde, başta ABD ve AB olmak üzere, çeşitli uluslararası gruplardan korsan üretime karşı daha sert yaptırım ve hapis cezalarıyla mücadele etmesi konusunda yoğun baskı bulunmaktadır. ÇHC de film, bilgisayar yazılımı ve müzik ürünlerinde korsan üretim ve dağıtıma karşı daha etkin bir rol alacağını sözünü vermiştir.

ÇHC'ye Yöneltilen Eleştiriler

ÇHC'nin DTÖ üyeliğinin en büyük mimarlarından biri olan ABD de, Kasım 2004 başkanlık seçimlerinin yaklaşmasıyla birlikte, bu ülke ile ticaret açığının giderek büyümesine yönelik eleştirilerin etkisiyle daha agresif bir tutum almış ve ÇHC'nin DTÖ taahhütlerini daha seri bir şekilde yerine getirmesi için uyguladığı baskıyı arttırmıştır. ABD'de geçen yıl sanayide çalışan 2.7 milyon kişinin işsiz kalmasına neden olarak Yuan'ın değerinin düşük tutulması ve ÇHC'nin buradan ihracatta haksız rekabet avantajı kazanması ve ABD ile olan ticaret fazlasının, Hong-Kong'dan yapılan ihracat dahil, 120 milyar dolara ulaşması olarak gösteriliyor. Buna karşın Pekin'den yapılan açıklamada bu rakamın gerçeği yansıtmadığı ve bu ticaret açığının, Hong-Kong'dan yapılan ihracat hariç tutulduğunda 50 milyar dolar civarında olduğu belirtiliyor.

Ayrıca ÇHC para birimi Yuan'ın (diğer adıyla Renminbi, RMB) ABD dolarına sabitlenmiş olması ve doların değerinde de geçen yıl düşüş görülmesi ÇHC'nin ihracat avantajı kazanmasına yol açmıştır. Bunun yanında resmi olmayan duyumlara göre Çinli ihracatçılar için RMB/Dolar kuru 9.28'dir ki, bu da bir çeşit teşvik sayılabilir. Parasının değerini serbest

bırakması için yoğun uluslararası baskıya maruz kalan ÇHC'ye karşı ABD Senatosu'nda bu ülkeden gelecek ithalata %27.5 gümrük vergisi uygulanmasını öneren bir yasa tasarısı da sunulmuştur. Buna karşılık, Clinton döneminin Ekonomik Danışma Konseyi Başkanı ve Dünya Bankası eski baş ekonomisti Joseph Stiglitz bu açığın haksız rekabetten değil, ÇHC ekonomisindeki verimliliğin artması sonucunda oluştuğunu savunmaktadır. Bir başka görüşe göre de ÇHC'nin para biriminin %20 oranında değer kazanması bile ABD ile olan ticaret açığından en fazla 10 milyar dolar kapatacak, ciddi bir etki yaratmayacaktır. Bunun yanında, bir diğer görüşe göre ÇHC'nin parasının değerini serbest bırakması durumunda sonuç ABD ve uluslararası çevrelerin beklediğinin tersi yönde olabilir ve Yuan değerinde daha da düşüş görülebilir.

Bazı ABD'li çevreler, ÇHC'nin baskılara daha uzun süre direnmesinin Pekin ve Washington arasındaki gerilimi arttıracığını, bunun da iş dünyası için olduğu kadar siyasi sonuçları da olabileceğini belirtmişlerdir.

ÇHC'nin yöneltlen bir diğer eleştirisi de bürokrasisinin hantallığıdır. Ülkede halen bir uygulamaya başladıktan sonra tamamlayabilmek uzun zaman almakta, bu da DTÖ üyeliği kapsamında üstlenilen yükümlülüklerin bütün birimler tarafından özümsemediğini göstermektedir. Buna ilişkin eğitim ve altyapının sağlanması ve bürokrasinin uyumlandırılması daha uzun zaman alacak gibi görülmektedir.

Avrupa Birliği'nden gelen eleştiriler ise genelde ÇHC tarafından ithalatta vergi-dışı engeller konulmasına ilişkin olmuştur. Bu engeller de şu başlıklar altında sınıflandırılmıştır:

Ulusal Gözetimin Eksikliği

DTÖ Ulusal Gözetim kuralı üye ülkelerin ithalatı zedeleyici gizli ya da teknik engeller öne sürmelerini yasaklar. Şu an itibarıyla de ÇHC ticari politikalarının ayrımcılığa ciddi derecede başvurduğu ve ulusal gözetim kuralını yeteri kadar uygulamadığı görülmektedir. Örnek olarak:

Otomotiv	Yabancı şirket başına üretim projesi geliştirme sayısal kısıtlamalara tabidir (Yolcu binek otomobili için 2, ticari taşıtlar için 2)
Bankacılık	Bankalar arası Yuan fonlamasında öngörülen kısıtlamalardan kaçınılması yabancı bankalara verilen bankacılık lisansının geçerliliğini zedelemektedir Bankaların yılda bir şube açmalarına izin verilmektedir Finans kurumlarının faaliyete geçmelerine daha esnek yaklaşılmalıdır Şirketler arası borç verme / alma işlemlerine getirilen engeller mevcuttur
Sigorta	Yabancı sigorta şirketlerinin yerel şirketlerle eşit muamele görmeye ve ÇHC'de şube açmaya ilişkin sürecin netleştirilmesine gereksinimleri vardır
İlaç	İlaç kayıt sisteminin piyasa ekonomisi kurallarına uyarlanması gerekmektedir

Uluslararası Standartlara Uyumda ve Bunların Uygulamasında Eksiklikler

ÇHC'de faaliyet gösteren yabancı şirketler, uluslararası standartlarla uyum göstermeyen düzenlemeleri yorumlamada sıkıntı yaşamaktadırlar. Örneğin:

Oto Yedek Parça	BM ve AB onaylarının ÇHC Zorunlu Sertifika uygulamasına alternatif olarak kabul edilmesi gerekmektedir
Bankacılık	Yabancı banka şubelerinin şartları iyileştirilmeli ve AB ülkelerinden 15 kat fazla olan munzam sermaye karşılıkları azaltılmalıdır Yabancı bankaların dövizle ilgili kısıtlamaları azaltılmalıdır Kamu kuruluşları ve yabancı yatırım şirketleri diledikleri sayıda ve yerde hesap açabilmelilerdir; dövizde nakit karşılığı ÇHC'de uygulanmayı bekleyen işlemlerden biridir
Bilişim	ÇHC Hükümeti telekom alet ve altyapı belirlemelerinde uluslararası kuruluşlarla beraber hareket etmelidir
Kozmetik	İthal ürünler için Sağlık Bakanlığı'nın Çift Kayıt sistemi teke indirilmelidir
Ticaret	Merkezi kararlar yerel düzeyde de tutarlılıkla uygulanmalıdır

Ayrımcılık

DTÖ üyesi bir ülke, yabancı gerçek kişilere, yabancı girişimlere ve yabancı fonlu girişimlere, diğer tüzel ve gerçek kişilere sağladığı şartların aynısını sağlamakla yükümlüdür. ÇHC, bu yükümlülüğünü özellikle inşaat ve araç-gereç sektörlerinde yerine getirmediği şeklinde eleştirilere maruz kalmaktadır:

İnşaat	İnşaat ve mühendislik şirketlerinin pazara erişimini kısıtlayan düzenlemeler halen mevcuttur.
Araç-Gereç	Yabancı şirketler ve bunların Çinli ortakları ihalelere teklif verirken ayrımcılığa maruz kalmaktadırlar. ÇHC tarafı DTÖ'nün Hükümet İhale Anlaşması'nı imzalamalıdır.

Şeffaflık

ÇHC, istendiği takdirde diğer DTÖ üyelerine mal ve hizmetlerin ticaretine ilişkin tüm yasa, kural ve düzenlemeleri göstermekle yükümlüdür. Bu alanda özellikle finans ve vergi, yiyecek-içecek, bilişim ve fikri mülkiyet hakları sektörleri yetersiz addedilmektedir.

Finans/Vergi	KDV iadesi daha şeffaf ve anlaşılır bir hale getirilmelidir Merkezi bir veritabanı oluşturularak ülke çapında vergi kanunları daha anlaşılır hale getirilmelidir
Yiyecek/İçecek	Bu sektörün teknik özelliklerine vakıf gümrük personeli yetiştirilmeli ve gümrük değerlendirmeleri (özellikle fatura değerlerinde) daha şeffaf olmalıdır Temizlik standartları ve kontrollerinde kullanılan laboratuvar testleri ve sonuçları ve ücretleri ithalatçıya bildirilmelidir
Fikri Mülkiyet	Marka Tescil Birimi'nin veritabanına ilgili tarafların erişimi sağlanmalı ve bu konuda ayrıntılı prosedürler netleştirilmelidir
Yasal	İdari onay sisteminin tek ve merkezi bir birim tarafından üstlenilmesi gerekmektedir; özellikle teşvik edilen şirketlerin yeni şirket kurmaları konusunda şimdiki onay sisteminin değiştirilmesi talep edilmektedir

İthalat ve İhracatta Gümrük Vergi ve Harçları

Bu alanda iyileştirmeye gereksinimi olan sektörler ve örnekler şöyle:

Finans / Vergi	Grup Şirketlerinin sunduğu ortak hizmetlere uygulanan kurumsal verginin kaldırılmalı ve yerine orta vadede AB tanımıyla KDV ile getirilmelidir Aynı grup içerisinde farklı şirketlerin vergi birleşimine gitmelerine izin verilmelidir
Petrokimya, Enerji	Bu alanda vergilerde daha fazla açıklamaya ihtiyaç vardır; Hükümet onaylanmış olan vergi düzenine sadık kalmalı ve ayrıca petrol boru hatları üzerindeki %13 KDV oranını azaltmalı ya da kaldırmalıdır

Fikri Mülkiyet Hakları

ÇHC'de son dönem en çok eleştirilen alanlardan biri olan Fikri Mülkiyet Haklarında ihtiyaç duyulan iyileştirmelere örnekler:

Oto Yedek Parça Korsan mamüllere karşı fikri mülkiyet hakları, artan soruşturmalar ve cezai takibatlar dikkate alınarak sağlamlştırılmalı, korsan mamül üretiminde kullanılan üretim araçları kadar korsan mamüllere de el konulmalı ve imha edilmelidir

Bilişim ÇHC Kablosuz Telekomünikasyon Standartlarına paralel olarak, Bilişim Sanayisi Bakanlığı deklarasyonları kamuya duyurmalı, uluslararası uygulamaları hayata geçirmeli ve fikri mülkiyet hakları lisans süreçlerinde yerli ve yabancı şirketler arasında ayrımcılığa başvurulmamalıdır

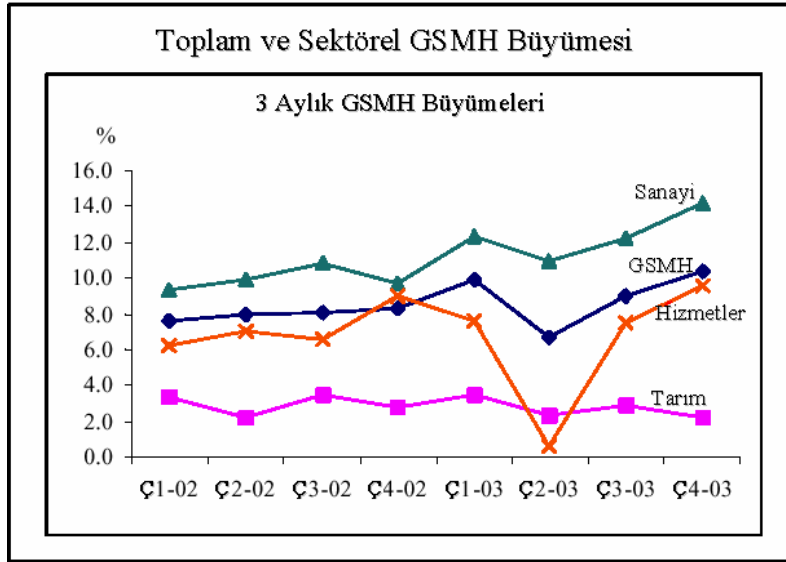
Korsanla Mücadele Fikri mülkiyet haklarının ihlali bir kere kanıtlandığında adli soruşturma ve yaptırımlar uygulanmalıdır;

Korsan mamül üreticilerinin banka hesapları dondurulmalıdır; tekrar etmeleri durumunda ciddi cezai tatbikat uygulanmalıdır; ceza miktarları caydırıcı seviyelere arttırılmalıdır; korsan mamüllerin yakalanması durumunda markayı sökmek yeterli değildir, mülkiyet hakkı sahibiyle beraber hareket edilmelidir

Bu işlemlerin ücret ve maliyetleri hak sahibine değil korsan tarafa yüklenmelidir

DTÖ Üyeliği Sonrası ÇHC Ekonomisi ve Ticareti

DTÖ sonrası ÇHC ekonomisi incelendiğinde beklenenden de hızlı bir büyüme sürecine girildiği görülmektedir. 2003 yılı ikinci çeyreğinde SARS tehdidinin etkileri sonucu ÇHC ekonomisinin %6.5'lik büyüme hızına gerilemesine rağmen, bu tehdidin kontrol altına alınmasıyla yılın üçüncü çeyreğinden itibaren ekonomi normal seyri olan hızlı büyüme eğilimlerine tekrar kavuştu ve tüm yılı %9.1'lik bir büyüme ortalamasıyla tamamladı. Bu oranın oluşmasında sanayi hacmindeki %14.2 ve hizmet sektöründe %6.7'lik artışlar etkili olurken, tarımda daralma eğilimleri gözlemlendi. Ekonomik büyümenin ana kalemi olan sanayide karlılık oranı (kar / özvarlıklar) 2001 ve 2002'de sırasıyla %5.0 ve %5.2, 2003'te ise %5.8 olarak gerçekleşti. 2004 sonu için ise, GSMH büyüme oranının hafif bir azalma göstererek %7 dolaylarında oluşması beklenmektedir. Talebin canlı

olacağı öngörülmesine rağmen küresel ticarete korumacılıktan kaynaklanması beklenen bu gerilemede, ÇHC hükümetinin ekonomiyi soğutma çabaları da rol oynayabilir. ÇHC'de son dönemde banka kredilerini kısyan Hükümet, başvuranın siciline bağlı olarak gerekirse hiç kredi vermeyebileceğini açıklamıştır.

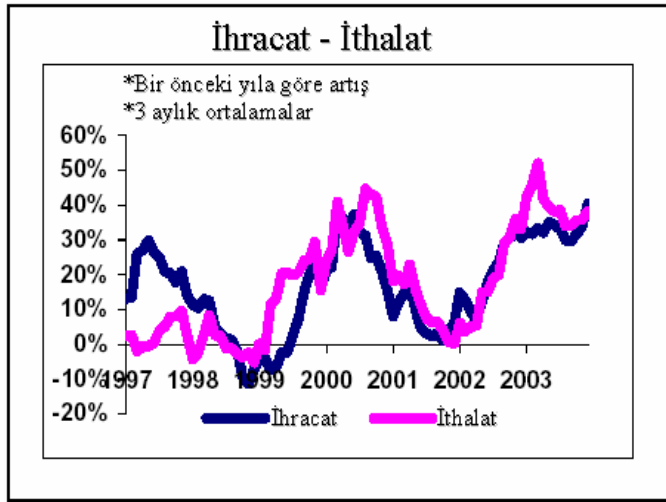
2003 yılında %34.6 oranında artarak 438.4 milyar dolara ulaşan ÇHC ihracatı, son çeyrekte %40.5, 2004 ilk çeyreğinde ise %34 büyüme kaydetmiştir. Bu artışta, Ocak ayında yürürlüğe giren, KDV oranındaki %15'ten %11'e düşüşü kapatma çabaları önemli rol oynamıştır. Dış ticaret fazlası, 1998'deki 43,5 milyar dolarlık rekordun 2003 sonu itibarıyla 25,5 milyar dolara gerilemiş; 2004 ilk çeyrek için ise eksi çıkmıştır. Bu daralma, 2003 yılında bir önceki yıla göre %40 artarak

ÇHC Dış Ticaret Rakamları (000 \$)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1999	194.931	165.699	360.630	29.232
2000	249.203	225.094	474.297	24.109
2001	266.098	243.553	509.651	22.545
2002	325.596	295.170	620.766	30.426
2003	438.371	412.836	851.207	25.535

413,1 milyar dolar olan ithalat rakamlarına dayanmaktadır. 2004 ilk çeyrekte ise ithalattaki yıllık artış %42 olarak kaydedilmiştir.

ÇHC'nin 2004 yılı ilk çeyreğinde devam ettirdiği büyümenin ana nedenlerinden biri de ihracata dayalı üretim girdilerine bağlı olarak bir önceki yıla göre % 40 artan ithalat hacmidir. Bu ithalatın kaynağı büyük oranda çevre ülkeler olduğu için ÇHC bölgesindeki ekonomik büyümenin de ana lokomotifidir. Son üç yıldır bölge ülkelerinin birbirleriyle ticareti Uzakdoğu ülkelerinin toplam büyümesinin %70'lik bölümünü oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak da Asya ekonomilerinde bağımlılık, gelişmiş ülkelerdeki piyasa hareketlerinden ÇHC'deki iç talebin sürekliliğine doğru kaymaktadır. Büyüme hızının önüne geçilmesi çabalarının bölgedeki diğer

ülkeler için olumsuz etkileri olacağı öngörülse de; bu etkilerin hafif kalması beklenmektedir. Hesaplamalara göre ithalattaki büyümeden %10 oranında bir kesinti olması durumunda Kore ve Tayvan ekonomilerinin kaybı milli gelirin %1'inden, Tayvan'ın da %0.5'ten küçük olacaktır. Aynı zamanda bu olası kayıpların etkilerinin Japonya'nın bölge ülkelerden ithalatının artması dolayısıyla azalabileceği de düşünülmektedir.

ÇHC, ekonomik büyümesi için gereksinim duyduğu doğal kaynakları dünya pazarlarından yüksek miktarlarda ithalat yaparak elde etmekte ve bu malların küresel arz-talep ve fiyat dengelerini etkilemektedir. 2003 yılında tüm dünyadaki kömür üretiminin %30'unu tüketen ÇHC, demirin %36'sını, çimento'nun da %55'ini tüketmiştir. Endonezya ve Avustralya'dan sıvı doğalgaz, Malezya'dan kauçuk, palm yağı ve klima, diğer uzakdoğu ülkelerinden demir ve kalay alan ÇHC ile bölge ülkelerinin arasındaki ticaret hacminin ikiye katlanarak 100 milyar dolara ulaşması beklenmektedir.

Özellikle DTÖ üyesi olmasından dolayı 2005'te bütün dünyada tekstil ve hazır giyimde tüm kotaların kaldırılmasından en fazla yarar görecektir. ÇHC'nin bu alanlarda 2005'ten itibaren tüm dünya pazarlarının %47'sine hakim olması beklenmektedir. Düşük maliyetli işgücü ve hammadde sübvansiyonlarından faydalanan ÇHC tekstilcileri, tekstil fiyatlarının %8 ila 15 arasında düşmesine sebep olacaklar; bu da Türkiye gibi tekstil sanayinin önemli yer tuttuğu ülkelerin satış fiyatlarını etkileyecektir.

Tekstilde olduğu gibi demir-çelikte de uluslararası pazarları sarsan ÇHC, dünya çelik üretiminin %20'sini, tüketiminin ise %25'ini gerçekleştirmekte ve her iki alanda da başı çekmektedir. 2003 yılında 220,1 milyon ton çelik üreten ÇHC, ardarda 7. kez dünya üretiminde birinci sırada yer almıştır. Yine 2003 yılında çelik tüketimi 250 milyon ton dolaylarında gerçekleşmişken, 2010'da bu rakamın, kentleşmenin de hız kazanmasıyla yıllık 310 milyon tona ulaşması beklenmektedir. ÇHC'de yıllık kişi başına ham çelik tüketimi 2002'de ve 2003'te sırasıyla 188 ve 197 kg/kişi olarak kaydedilmiştir.

Son dönemde dünya ham petrol fiyatları varil başına \$40 civarlarına kadar yükselerek 1991 Körfez Savaşı'ndan bu yana en yüksek düzeylerine ulaşmıştır. OPEC'in arzı arttıracağını açıklamasının ardından kısmen rahatlayan fiyatların bu seviyelere gelmesinde Irak'taki belirsizlik kadar ÇHC'nin yüksek miktarlarda petrol ithalatının da etkisi olduğu belirtilmektedir. Diğer bir yandan da fiyatların artmasından memnun Çinli dev petrol şirketleri de mevcuttur. Bu şirketler 2003 yılında bir önceki yıla göre karlılıklarını %35 oranında arttırırken, ÇHC'nin sanayi üretimindeki karlarının %25'ini oluşturmuşlardır.

ÇHC'nin DTÖ üyeliğinden ciddi boyutlarda etkilenmesi beklenen sektörlerden biri de tarımdır. Tahıl üretiminde dünyanın en düşük verimliliğine sahip ülkede, 2001 öncesinde tahıl fiyatları dünya fiyatlarının üzerindeydi. Buna karşın 2001 yılından bu yana dünya tahıl fiyatları artış göstermiş, örneğin dünya mısır fiyatları ÇHC fiyatlarını geçmiştir. Bu fiyat artışına ek olarak, ÇHC hükümeti ithalatı kısıtlayıcı ve ihracatı özendirici bir politikayla tahıl üreticilerini uluslararası rekabetten koruma yoluna gitmiş; bu uğurda DTÖ üyeliğinden kaynaklanan bazı yükümlülüklerini geciktirmiştir. ÇHC tarım sektöründe ihracat, hızla büyümesine karşın, toplam ihracatın %5'ine yakın bir kısmını teşkil ederken, bu alanda ithalat da aynı düzeydedir. Tarım sektörünün korunmak istenmesindeki asıl neden elbetteki işsizlik oranını en aza indirgeyebilmektir. ÇHC Hükümeti'ne göre 1990-2003 yılları arasında istihdamda yıllık ortalama 7,5 milyon, toplamda da 97 milyonluk artış gözlenmiştir. 2003 yılında işsizlik oranı %4.4 olarak kaydedilmiş, kırsalda ve kentlerde toplam çalışan sayısı 744 milyona ulaşmıştır. Hükümetin bu alanda 2004 yıl sonu hedefleri; 9 milyon kişi için yeni istihdam yaratmak, işten çıkarılmış 5 milyon kişinin iş bulmasına yardımcı olmak ve işsizlik oranını %4.7'de tutabilmektir. Bazı ABD kaynaklarının gerçek işsizliğin açıklananın iki katı olduğunu ileri sürmesi ve işsiz ordusunun %70'inin 35 yaş altında olması kaygı verici noktalardır. Halen kırsal kesimde 150 milyon dolayında çok az işi olan ya da işsiz kişinin yaşadığı tahmin edilmektedir. 2003 öncesi ÇHC istihdam verileri şu şekilde açıklanmıştır:

ÇHC'de İstihdam Rakamları (Yıl Sonu)

	1998	1999	2000	2001	2002
İşsizlik Oranı	%3,10	%3,10	%3,1	%3,6	%4,0
Kentsel İstihdam*	216,2	224,1	231,5	239,4	247,8
Kırsal İstihdam	125,4	127	128,2	130,9	132,9
Toplam İstihdam (Hepsi dahil)**	490,2	489,8	489,3	490,9	489,6
Kayıtlı Kentsel İşsiz	5,7	5,8	6,0	6,8	7,7
Ekonomik Olarak Aktif Nüfus	720,9	727,9	739,9	744,3	753,6

*Milyon

**ÇHC Ulusal İstatistik Bürosu tarafından açıklanan verilerde alt kalemler toplamlara eşit değildir.

ÇHC'nin uluslararası çevrelerce başarılı sayıldığı bir nokta ise yoksullukla mücadelesinde, hala birçok eksiği olmasına karşın, ilerleme kaydetmesidir. 1990'da günlük bir ABD Doları olan yoksulluk sınırının altında yaşayan 360 milyon kişi varken bu sayı 1999'da 223, 2003'te ise 152 milyona geriledi. Buna rağmen ÇHC'de gelir dağılımı düzensizliği halen çok ciddi boyutlardadır ve gelişmekte olan ülkelerin ilk sanayileşme evrelerinde görüldüğü üzere bu düzensizlik artmaktadır. Bu eğilim özellikle kırsal ve kent gelirleri arasındaki farkın gün geçtikçe artmasıyla kendini göstermektedir.

ÇHC DTÖ Üyeliği Kapsamında Yabancı Doğrudan Yatırımlar ve Özelleştirme

ÇHC yabancı doğrudan yatırım çekme konusunda 1997-98 Asya Krizi döneminde bile her yıl 40-45 milyar ABD doları yatırım çekerek çok yüksek performans göstermiştir. Yine geçen yıl uluslararası yatırımlarda %50'ye varan düşüş yaşandığı ve dünya ekonomisinde gerilemeler görüldüğü gözönüne alınırsa ÇHC'nin yakaladığı bu başarının boyutları daha da iyi anlaşılacaktır. Bu performansı etkileyen nedenler arasında öne çıkanlar şunlardır:

- Hızla büyüyen iç pazar
- İşgücü, toprak ve enerji maliyetlerinin düşüklüğünden kaynaklanan yüksek kar marjları
- DTÖ üyeliğinin uluslararası piyasalarda güvenilirliği arttırması
- Siyasi istikrarın kalıcı bir görünüm sergilemesi
- Ülke genelinde düşük olsa da 200 milyonluk bir kesimin harcama gücünün yüksek olması
- Kredi kullanabilme kolaylığı
- Öncü olmak isteyen çokuluslu şirketlerin pazara girmek için yarışmaları
- Daha önce yurtdışındaki fırsatları daha karlı bulan iç tasarrufun, yatırım teşvik ve güvencelerinden yararlanmak üzere anavatana geri dönmesi (roundtripping)

ÇHC'de gümrük vergilerinin düşürülmesi ve yabancı şirketlere pazarlara erişim hakkı tanınması, ihracata yönelik üretim yapan sektör ve şirketlerin risk primlerini de azaltmıştır. Küresel yatırım akışlarının bunu göz önünde bulundurarak ÇHC'yi hedef alacakları ve şirket evliliklerinin kolaylaştırılması ile hizmet sektöründe açılımların görülmesiyle birlikte ülkeye gelen yabancı sermaye hacminin çok daha fazla artacağı söylenebilir. DTÖ üyeliğinin bir diğer etkisi de yabancı yatırımların kaynak bazında dağılımında ağırlığın çevre Asya ülkelerinden giderek OECD ülkelerine kaymasıdır. ÇHC'ye yapılan yabancı doğrudan yatırım mevzuatlarında DTÖ üyeliğinden kaynaklanması beklenen etkiler ise şöyle sıralanabilir:

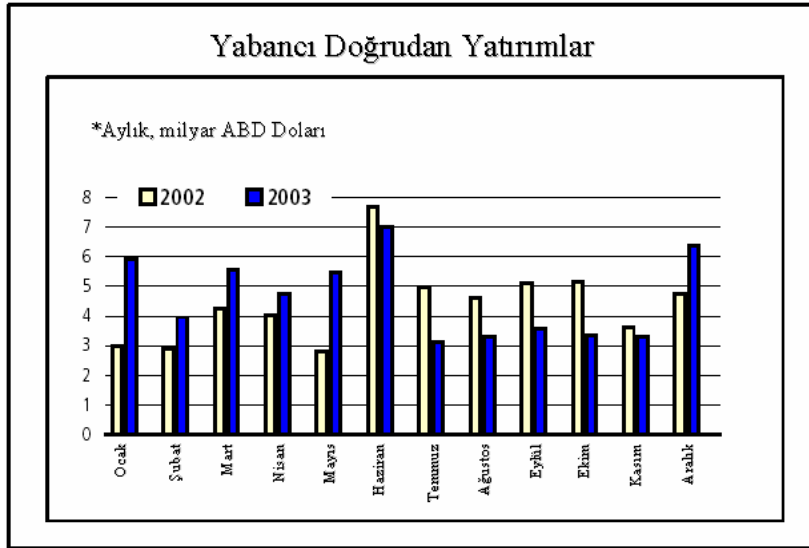
- Mevzuat uyum çalışmalarının tamamlanması
- Yerel ve yabancı sermayeli firmalara eşit yaklaşılması
- Daha çok sanayi alanlarını yabancı yatırıma açılması
- Yabancı sermaye kanunlarının daha şeffaf hale gelmesi

ÇHC'ye bugüne kadar gelmiş yabancı yatırımlar, coğrafi olarak dengesiz bir dağılım sergilemişlerdir. Bu yatırımların yaklaşık %80'i gelir seviyesi daha yüksek olan Doğu sahillerinde kümelenmiş durumdadır ancak uzun vadede yabancı sermayenin de doğal kaynak, daha ucuz enerji ve işgücü arayışıyla ülkenin batısına yönelmesi beklenmektedir.

ÇHC, 2002 yılında 83 milyar dolarlık yabancı doğrudan yatırım sözleşmesinin 53 milyar dolarlık bölümünü gerçekleştirmiş ve dünyada en fazla yatırım çeken ülke olmuştur. %73 oranında sanayiye ve %24 oranında hizmet sektörüne dayalı olan bu yatırım hacminde en çok dikkat çeken sektörler yüksek teknoloji ve bilişim olmuşlardır. Bu yatırımlarda başı çeken ülkeler ise Hong-Kong, Virgin Adaları, ABD, Japonya ve Tayvan'dır.

2003 yılında yabancı yatırımlar ilk 6 aydaki SARS paniğine dayalı olarak toplamda kısıtlı bir artış göstermiş olsa da, yıl sonunda 53.5 milyar dolar gibi yüksek bir rakama ulaşmıştır. Sanayi yatırımları bu değer in %70'ini oluştururken; DTÖ üyeliği ertesinde hizmet sektöründe liberalizasyonun bir göstergesi olarak finans ve sigorta sektörlerinde %217.5, eğitim, kültür ve medyada ise %53 oranında yükseliş gözlenmiştir. Yine bu yıl içerisinde ÇHC'de faaliyet gösteren yabancı sermayeli şirketler 240 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirerek tüm ihracatın %55'ini, 232 milyar dolarlık ithalatla da tüm ithalatın %56'lık bölümünü gerçekleştirmişlerdir. Bu yılın rakamlarından dikkat çekici başka bir nokta da, ÇHC'ye akan 53.5 milyar dolara karşılık çevre

ülkelerin (Endonezya, Kore, Malezya, Filipinler, Tayland) aldığı uluslararası yatırımın toplam 6.5 milyar dolarla azalan bir oran arzemesidir. Bir yandan bölgesel ekonomik büyümenin lokomotifi olan ÇHC ekonomisi, bir yandan da yatırımların kendi topraklarına kaymasına neden olmaktadır.

2004 yılı ilk çeyreğinde, Aralık 2003'ten itibaren hız kazanan yabancı doğrudan yatırımlar bir önceki yılın aynı dönemine göre %8 artış göstermiştir. Ancak bu artışın kayda değer bir bölümünün civardaki küçük ada devletler gibi vergi cennetleri üzerinden geliyor olması bazı kesimlerce bu yatırımlara motivasyon ve süreklilik açısından temkinli yaklaşılmasına sebep olmaktadır. Bunun yanında, ticaret fazlasının ve yabancı doğrudan yatırım ödemelerinin kısıtlı kalmasına ve iki devlet bankasına sermayelendirme için 45 milyar dolar transfer edilmesine rağmen ÇHC döviz rezervlerine 117 milyar dolar eklenmiştir. Bu ciddi döviz fazlasının ÇHC para birimi Yuan'ın değerindeki artış beklentilerinden kaynaklanan spekülasyon hareketleriyle ilgili olduğu ileri sürülmektedir. ÇHC, bu şekilde sıcak para akışlarına karşı, dövizden Yuan'a günlük ve aylık çeviri miktarına sınırlama getirilmesi gibi işlem maliyetini yükseltici çeşitli önlemler almaya çalışmaktadır. Ayrıca 10,000-50,000 dolar arası dövizden Yuan'a çevirmek isteyen ÇHC vatandaşları bu miktarın yasal bir kaynağı olduğunu belgelemekle yükümlü olurken, daha yüksek miktarlar için Resmi Döviz Bürolarından onay alınması gerekmektedir.

Özelleştirme

ÇHC'de özel sektör, tarım da hesaba katıldığında, ulusal gelirin 2/3'ünü üretmektedir. Giderek artan bu oran, kamu kuruluşlarında özelleştirmenin hızlanmasıyla daha da baskın olarak ortaya çıkacaktır. Şimdilik, Şangay'da 20.000 dolayında kamu kuruluşu mevcuttur ve bunlardan gerçekten büyük, stratejik ve verimli olabilen 196'sı merkezi hükümete bağlı "Varlık Yönetim Şirketi" adlı bir kuruluş tarafından yönetilmekte ve özelleştirme kapsamına katıylen alınmamaktadır. Geri kalanlarla ilgili ise bazı tavizler verilmiş, kuruluşun bir üst kademesi olan "büro"lar hissedarlara dönüştürülmüş, şirketleştirilmiş ve yönetim kurulu başkanı atama yetkileri ellerinden alınmıştır.

Ülkede özelleştirme konusu 10 yıldır tartışılmakta, ancak bu alanda reformlar ertelenmektedir. Ekonomi politikalarında 25 yılı aşkın süredir temkinli ve sakin bir tavır alan Hükümet, bu alanda da işini kaybedecek kalabalık kesimlere sağlanacak alternatif eğitim, barınma, sağlık ve sigorta gibi sosyal maliyetleri göz önünde bulundurarak ağır ilerlemektedir. Başka bir çekince de hızla yaşlanan ÇHC nüfusunda 20 yıl içerisinde çalışanlar ve yaşlıların sayıca eşitlenmesi beklentileridir. Bunlara ek olarak bu gecikme, devlete ait varlıkların değerlerinde bir artışı da beraberinde getirmiş ve ilerisi için çok değerli bir kaynak olarak saklanmıştır.

Dolayısıyla özelleştirmeye ilgili sıkıntılardan birisi özelleştirmenin çeşitli sosyal maliyetleriyken, bir diğeri de zarar eden kamu kuruluşlarının ellerinde kalan en değerli varlık olan arazi sorunudur. Bu iki sorunu tek bir hamleyle çözmeye çabalayan ÇHC Hükümeti, kamu kuruluşunun üzerinde bulunduğu arazinin işletme hakkını ortalama 200.000 Yuan (yaklaşık 25.000 dolar) karşılığında yerel yönetimden devralabilmesini mümkün kılmıştır. Yasal olarak işletme hakkını elinde bulunduran kamu kuruluşu, yerli ya da yabancı yatırımcıları bölgeye davet ederek araziden faydalanmalarına imkan sağlamaktadır. Bir sonraki aşamada ise işletme hakkından faydalanan yatırımcı yerel yönetime kira ödemeye başlamaktadır. Bu fonlar da Varlık Yönetim Şirketi'nin havuzunda toplanmakta ve mali açıdan daha zayıf kamu kuruluşlarına aktarılmaktadır. Genelde arazi değerlerinin düşük olması nedeniyle daha zayıf durumda olan bu kamu kuruluşları, elde edilen bu geliri sözü edilen sosyal maliyetleri azaltmak ya da işletme hakkını başka bir yatırımcıya devretmeden önce operasyonlarını tasfiye etmek için kullanabilmektedirler. Bu şekilde yeni yatırımcının üstleneceği maliyet de hafiflemektedir. Kısacası bu modelle daha atak ya da varlıklı yatırımcılar kendilerinden sonra gelenlerin önünü açmakta, bu esnada da işçi çıkarımlarından ve ek sosyal maliyetlerden kaynaklanan sosyal sıkıntılar en aza indirgenmeye çalışılmaktadır.

ÇHC Ekonomisini Soğutma Çabaları

ÇHC ile ilgili son dönem en çok rastlanan haberler ekonomideki aşırı ısınma ve merkezi hükümetin bunun önüne geçme çabalarıdır. Yüksek büyüme hızı, 2002'den bu yana hızla artış gösteren yatırım ve aktif fiyatları, verilen yüksek banka kredileri hükümetin endişelerini doğrular niteliktedir. Arazi fiyatları ve üretici ve tüketici fiyat göstergeleri de aynı doğrultuda sinyaller vermektedirler. Ayrıca Dünya Bankası'nın yatırım kurumu olan Uluslararası Finans Kurumu (IFC) ülkedeki sanayi sektörünün halihazırda yatırım fazlası olduğunu öne sürmüş ve ülkeye olan yatırım ve finansmanı durdurmuştur. Yerel yönetimlerin de toplam kamu projelerinin %86'sını gerçekleştirmesi, merkezi hükümete giderek artan bir mali risk yüklemektedir.

Gizli ve açık fiyat baskılarına karşı ekonomiyi "yumuşak inişe" geçirmeye çabalayan hükümet, Pekin ve Şangay'daki ÇHC bankalarının ticari kredilerini 28 Nisan haftası boyunca (Mayıs tatili de eklenince 8 Mayıs'a kadar) durdurarak bütün dünyanın dikkatini çekmiştir. Resmi kaynaklarca inkar edilse de Çin Menkul Kıymetler Bülteni ve Channel News Asia tarafından haber yapılan müdahale, ipotek, ticari banknot basımı, ihracat finansmanı ve diğer kredilerin de durdurulmasını kapsamıştır. ÇHC ekonomisinin takriben son üç yılında spekülasyon büyümenin görüldüğü bazı alanlarda (özellikle gayrimenkul ve bazı sanayi sektörlerinde) oluşan şişmeleri kontrol altına almayı hedefleyen müdahale, hemen ertesinde 29 Nisan günü borsa, metal fiyatları ve demir fiyatlarında keskin düşüşlere sebep olmuştur. Aynı gün Türkiye'de de borsa endeksi 491 puanlık kayıpla 17.737 seviyesine gerilemiş, ABD doları 1 milyon 455 bine, bileşik faizler de %25'e yükselmiştir. ÇHC Hükümetinin müdahaleyi inkarı inandırıcı bulunmamış ve dalgalanmaları azaltmaya yönelik önceden planlanmış bir politika olarak yorumlanmıştır. Hükümetin bu çabaları, banka kredilerinin fiyatını yükseltmekten ziyade yerli ve yabancı yatırımcıları projelerini, nakit akışlarını ve ortaklıklarını gözden geçirmeye davet etmesi olarak yorumlanmaktadır.

Bu spekülasyon büyümelerinin kritik boyutlara gelmesinde ucuz krediler önemli rol oynamıştır. Şirketler kar etmedikleri durumlarda bile büyümeye ve operasyonlarını kolay kredilerle finanse etmeye devam etmişlerdir. Çeşitli alanlarda zorunlu kesintilerin artırılması ve kredi kesintilerine rağmen 2004 ilk çeyrekte sermaye yatırımları rekor kırmaya devam etmiştir. Bu sorunla mücadelede başarısız kalınması durumunda etkisi Çin sınırlarını aşacak bir kriz oluşacak ve yalnız ÇHC değil, küresel ekonomiye açıklıkları ölçeğinde bütün liberal ekonomiler, özellikle de Güney Kore, Tayvan ve Japonya gibi son dönem ekonomilerindeki canlanmayı büyük ölçüde ÇHC'nin ekonomik dinamizmine borçlu olan ülkeler ciddi biçimde etkileneceklerdir.

Türkiye-ÇHC Ticari İlişkileri

Türk şirketleri şu ana kadar ÇHC'de kayda değer varlık gösterememişlerdir. Karşılıklı ticaret hacmimiz katlanarak çoğalıyor olsa da hem hacmen hem de yapısal bakımlardan Türkiye'nin pozisyonu arzu edilen yerde değildir. Çeşitli sektörel dernekler ve odaların, girişimcileri bilinçlendirmeye yönelik iletilerinde ÇHC'yi ucuz ve kalitesi tartışılır ürün ithalatı yapılacak kaynak ülke olarak değil, uzun vadeli hesaplarda dikkatle incelenmesi ve çeşitli ortaklık imkanlarının hesaplanması gereken güç olarak görmenin önemini vurgulamaktadırlar.

Türkiye-ÇHC Dış Ticaret Rakamları (000 \$)

	İhracat	İthalat	Hacim	Denge
1990	37.185	246.314	283.499	-209.129
1995	66.961	539.019	605.980	-472.058
2000	96.010	1.344.731	1.440.741	-1.248.721
2001	199.302	922.016	1.121.318	-722.714
2002	268.229	1.368.317	1.636.546	-1.100.088
2003	492.400	2.596.078	3.088.478	-2.103.678

ÇHC ile dış ticaretimiz genelde Türkiye'nin bu ülkeye başta demir-çelik olmak üzere sınırlı sayıda üründe ihracat yapması ve buna karşılık ÇHC'den daha

çeşitli üründe çok daha yüksek hacimde ithalat yapması şeklinde gerçekleşmiştir. Türkiye-ÇHC arasında giderek büyüyen ticaret açığı, iki tarafın ekonomik yapılarındaki farklılığa ek olarak Türk firmalarının pazar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamaları, ÇHC tarafından ticarete öne sürülen tarife-dışı ve teknik engeller, coğrafi uzaklık, lojistik ve taşımacılık sorunları, muhabir banka sıkıntıları, güvensizlik gibi çeşitli nedenlere dayanmaktadır. Bunlara ek olarak son dönemde ÇHC ürünlerini taşıyan gemiler, İtalya ve Yunanistan gibi AB üyesi ülkelere 10 dakika içerisinde serbest dolaşım belgesi alarak Türkiye'ye kontrolsüz girebilmekte, bu da gümrüklerimizde sıkıntıya neden olmaktadır.

Bunlara karşın ÇHC'nin 2001 yılı DTÖ üyeliği önemli bir gelişmedir. Çeşitli gizli ve teknik engellerin hemen olmasa da zaman içerisinde giderek ayıklanması ve ÇHC pazarının Türk firmalarının erişimine daha açık hale gelmesin beklenmektedir. Özellikle tekstil ve hazır giyimde 2005'ten itibaren DTÖ üyeleri nezdinde kotaların kalkacak olmasıyla, ekonomisinde tekstil önemli yer tutan çoğu gelişmekte olan ülke gibi Türkiye'de yakından etkilenecektir. Buna, benzer yapıdaki Hindistan, Endonezya, Pakistan ve Mısır gibi ülkeler de eklendiğinde Türkiye'nin tekstil pazarlarında önlem almasının önemi daha iyi anlaşılabilir. Yapılması gereken; tasarım, üretim ve pazarlamada olabildiğince çabuk markalaşmaya gitmek, kaliteye önem vermek ve ÇHC'yi bir tehdit olarak değil, alım gücü yüksek ve batılı yaşam tarzını benimseyebilecek 200 milyonluk bir kesimi barındıran ülke olarak görebilmektir.

Demir-çelik sektörü ise Türkiye'nin ÇHC'ye olan başlıca ihracat kalemidir ve 2003 yılı itibariyle bu ülkeye toplam ihracatımızın yaklaşık %50'sini oluşturmuştur. 2001 ve 2002'de 90 milyon dolar olarak gerçekleşen ÇHC'ye demir-çelik ihracatımız, 2003'te 233 milyon dolar olarak kaydedilmiştir. Demir-çelik sektöründe en önemli alıcı haline gelen ÇHC ile bu kalemde ticaretin bu düzeyde devam edeceği öngörülmektedir ancak ÇHC ekonomisini soğutma çabalarının hacmi azaltması da mümkündür.

İki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerde; Türkiye'nin ihracat potansiyeline sahip olduğu demir-çelik ürünlerine ek olarak, otomotiv yan sanayi, inşaat malzemeleri, ambalaj malzemeleri, buhar kazanları, elektrik malzemeleri, gıda sanayi ürünleri ve ihracat potansiyelinin henüz değerlendirilmediği ham yün, eşek derisi, kullanılmamış pet şişe, lokum, çay gibi bazı ürünler de mevcuttur. Ayrıca, iç tasarruflara verilen faiz düşük olduğu için yurtdışına sermaye akışının yoğun olduğu ÇHC, dünyanın ilk 10 yabancı yatırımcısı arasında yer almaktadır. Gümrük Birliği üyeliği ve AB üyelik süreciyle Türkiye, güven ortamı yarattığında ÇHC şirketleri için çekici bir yatırım sahası olabilir.

2001 yılı Aralık ayında Türkiye ile ÇHC arasında imzalanan mutabakat zaptı çerçevesinde Türkiye, Çin tarafından tanınan 23. resmi turist güzergahı olmuştur. Bu gelişme doğrultusunda, 1992-1999 arası Türkiye'ye toplam 80,000 Çinli ziyaret etmişken, bu rakam 2000-2003 arasında toplamda 100,000'i geçmiştir. Dünya Turizm Örgütü raporlarına göre önümüzdeki dönemde dünyanın en fazla turist gönderen ülkeleri arasında ilk sırada yer alması beklenen ÇHC ile gerçekleştirilen turizm anlaşması, ikili ticari ilişkilerde mevcut bulunan Türkiye aleyhine durumun dengelenmesi açısından oldukça önemli bir fırsattır. Ayrıca 2008 yılında ÇHC'nin başkenti Pekin'de düzenlenecek Olimpiyat Oyunları dolayısıyla kentin çevre ve altyapısında yenilenmeler başlatılmıştır. Bu açıdan inşaat – müteahhitlik ve inşaat malzemesi firmaları için bölgede bir potansiyelin varlığından sözedilebilir.

Bunlara ek olarak, temelleri 1993 yılında AB ve çeşitli Kafkas ve Orta Asya ülkeleri tarafından atılmış olan TRACECA projesi, tarihi ipekyolunun canlandırılmasını ve Doğu-Batı aksi üzerinde, Karadeniz, Kafkasya ve Hazar Denizi üzerinden bağlantı sağlayacak bir ulaşım koridorunun geliştirilmesini öngörmektedir. Türkiye'nin de 1998'de ilgili bir anlaşmayı imzalayarak dahil olduğu bu proje, Kafkasya ve Orta Asya ülkelerinin dünya pazarlarına daha kolay erişimini hedeflemekte, dolayısıyla da ÇHC ile iş yapmayı düşünen Türk girişimcileri için önem arz etmektedir.

Değerlendirme

Geçen 2003 yılında bütün dünyada ekonomik büyüme %2,5 olarak gerçekleşirken, ÇHC tek başına bu performansın %16'sını üstlenmiştir. 2003 yılında %9,1 oranında büyüyen ülke ekonomisinin, 2004 ve 2005 yıllarında sırasıyla %7.7 ve %7.2 büyümesi beklenmektedir. Soğutma çabalarına karşın hızla büyüyen ekonomisi, ticari potansiyeli ve 2005'ten itibaren tekstil ve hazır giyimde kotaların kalkacak olması dolayısıyla ÇHC'nin günümüzün en dikkatli şekilde incelenmesi gereken ekonomik gücü olduğu açıktır. DTÖ, er geç bünyesine alacağı bu dev ekonomiyle bu yüzyılın başında tanışmış ve üye bazında kendini uyumlandırabilmek ve önlemlerini alabilmek için yoğun çaba sarfetmeye başlamıştır.

ÇHC'nin DTÖ üyeliği sadece uluslararası ticaret hacimlerini etkilememiş, aynı zamanda dünya ticaret sistemine gerçek anlamda küresellik yüklemiştir. ÇHC'de aşırı ısınma senaryolarının bir finansal ve akabinde yapısal krizle sonuçlanması durumunda çok büyük zararlara uğrayacak olan yabancı yatırımcılar, bu nedenle ülkenin DTÖ üyeliği ve ekonomik reform çabalarının başarıya ulaşması için seferber olmaktadır. ÇHC'nin ekonomik kaderi giderek serbestleşen uluslararası ticaret sisteminin de denenmesi olup, başarısı ya da başarısızlığı sistemin bütünü de etkileyecektir.

ÇHC ile ilgili bir diğer uluslararası beklenti de gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülkeler arasındaki iletişime katkıda bulunmasıdır. Batılı devletler, ÇHC'nin ekonomik geçiş sürecinde dışa açık ticaret rejimini benimseme ve yabancı doğrudan sermaye çekme çabalarının diğer gelişmekte olan ülkelere örnek olmasını beklemektedirler. Bir diğer nokta da ÇHC ekonomisindeki dinamizmin bölgesel büyümeye ve ekonomik hareketliliğe önyak olmasıdır. 1997-1998 Asya ekonomik krizinin ardından Uzakdoğu ülkelerinin yaralarını sarmada bu ülkelerden ciddi miktarlarda ithalat yaparak önemli rol oynayan ÇHC'nin, bölge ülkeleri ile dış ticaret açığı, ABD ve AB ile ise, Türkiye ile olduğu gibi, giderek büyüyen dış ticaret fazlası vardır.

ÇHC Hükümetinin ekonomiyi soğutma çabaları, büyümenin göstermelik değil gerçek olduğunu görmek ve spekülasyon olarak şişirilmiş olan gayrimenkul gibi sektörlerde ayakların yere basmasını temin etmek içindir. Bunu yapmak için de istihdam yaratmaya devam ederken reformları gerçekleştirmeli, ekonomide istikrarı sağlarken aşırı yatırımları da yavaşlatmalıdır. Bu yavaşlatmanın bölge ülkelerine olumsuz etkisi, herhangi bir kriz sonucunda meydana gelecek büyük çaplı bir depremden küçük olacaktır. ÇHC'yi bekleyen asıl risk yavaş büyüme değil, sert bir düşüştür.

ÇHC Gayri Safi Milli Hasıla ve Kişi Başına Milli Gelir

	GSMH milyar dolar	GSMH Büyüme Oranı	KBMG, ABD Doları
2003	1.409,3	9,1	1090,0
2002	1.237,1	8,0	972,2
2001	1.191,5	7,3	916,7
2000	1.079,4	8,0	861,3
1999	998,7	7,1	794,8
1998	954,3	7,8	779,5
1997	903,5	8,8	738,2

ÇHC Finansal Göstergeler

	2001	2002	2003
Döviz Kuru: Yen:ABD Doları	8,277	8,277	8,277
Enflasyon (1)	0,7	-0,8	1,2
Toplam Mevduat	16,0	19,0	23,1
Kurumsal	16,9	16,5	24,1
Ev Halkı	14,7	17,8	19,5
Krediler	13,0	16,9	23,4
Kısa Dönem	2,4	10,3	14,3
Sanayi	9,5	8,3	11,6
Ticari	3,9	-3,2	-0,7
Tarımsal	16,8	20,5	21,8
Orta ve Uzun Dönem	40,5	24,0	21,8

(1) Tüketici Fiyat Göstergesi

ÇHC'nin En Güçlü Ekonomiye Sahip Eyaletleri

	Sanayi Üretimi, milyar dolar (1)	KBMG, ABD Doları (2)
Guangdong (Guangzhou)	60,66	125,00
Jiangsu (Nanjing)	50,93	96,44
Shandong (Jinan)	51,50	91,78
Zhejiang (Hangzhou)	34,45	135,45
Hebei (Shijiazhuang)	19,99	79,08
Liaoning (Shenyang)	19,34	78,94
Henan (Zhengzhou)	19,32	73,30
Heilongjiang (Harbin)	15,22	71,46
Hubei (Wuhan)	15,04	73,11
Fujian (Fuzhou)	15,81	103,49
Sichuan (Chengdu)	12,26	71,89
Hunan (Changsa)	9,84	77,26
Toplam	447,49	89,63

(1) Ocak-Kasım 2003

(2) Kasım 2003

ÇHC Kurum Bazında Ticaret Rakamları, 2003

*Milyar ABD Doları

	İhracat	Değişim %	İthalat	Değişim %	Denge
Kamu İktisadi Teşekkülü	138.033	12,4	142.479	24,5	-4,446
Yabancı Yatırım	240.338	41,4	231.914	44,7	8,423
Kollektif	25.131	33,3	13.236	39,7	11,895
Diğer	34.869	150,6	25.207	129,9	9,662
Toplam	438.371	34.6	412.836	412.386	25,534

ÇHC Ülke Bazında Dış Ticaret Rakamları, 2003

*Milyar ABD Doları

	İhracat	Değişim %	Pay %	İthalat	Değişim %	Pay
ABD	92,474	32.2	21.1	33,681	24.3	8.2
Hong Kong	76,289	30.5	17.4	11,119	3.7	2.7
Japonya	59,423	22.7	13.6	74,151	38.7	18.0
G. Kore	20,096	29.4	4.6	43,135	51.0	10.4
Almanya	17,536	54.2	4.0	24,341	48.3	5.9
Hollanda	13,505	48.3	3.1	1,934	23.1	0.5
Latin Amerika	11,879	25.2	2.7	14,927	79.1	3.6
Birleşik Krallık	10,824	34.3	2.5	3,570	7.0	0.9
Afrika	10,184	46.3	2.3	8,361	54.1	2.0
Tayvan	9,005	36.7	2.1	49,362	29.7	12.0
Singapur	8,869	27.0	2.0	10,484	48.8	2.5
Fransa	7,294	79.1	1.7	6,098	43.4	1.5
İtalya	6,653	37.8	1.5	5,080	17.6	1.2
Avustralya	6,263	36.6	1.4	7,301	24.8	1.8
Malezya	6,141	23.5	1.4	13,987	50.5	3.4
Rusya	6,035	71.4	1.4	9,726	15.7	2.4
Kanada	5,633	30.9	1.3	4,375	20.6	1.1
Endonezya	4,481	30.8	1.0	5,748	27.5	1.4
Diğer	65,787	-	15.0	85,006	-	20.6
Toplam (Bütün ülkeler)	438,371	34.6	-	412,386	39.9	-

ÇHC Ürün Bazında Ticaret Rakamları, 2003

*Milyar ABD Doları

	İhracat	Değişim %	Oran %	İthalat	Değişim %	Oran %
Canlı Hayvan ve Hayvan Ürünü	5,271	11.4	1.2	3,309	22.1	0.8
Sebze Ürünleri	7,580	29.3	1.7	7,174	76.6	1.7
Hazır Gıda & Tütün	7,669	14.5	1.7	2,107	6.4	0.5
Maden Ürünleri	12,733	29.4	2.9	37,725	54.1	9.1
Petrol	11,110	31.7	2.5	29,272	51.5	7.1
Kimyasallar	18,531	26.8	4.2	31,791	30.8	7.7
Plastik	12,536	25.0	2.9	24,476	24.7	6.0
Deri Ürünleri	11,574	24.0	2.6	4,122	16.5	1.0
Kereste ve Kereste Ürünleri	4,359	22.2	1.0	4,667	11.9	1.1
Selüloz	3,030	29.6	0.7	8,630	17.0	2.1
Tekstil	73,349	26.8	16.7	19,292	13.5	4.7
Ayakkabı	15,629	16.6	3.6	487.0	21.8	0.1
Taş, Cam ve Seramik	6,935	27.0	1.6	2,629	26.2	0.6
Ham Metaller	25,129	32.9	5.7	39,385	49.9	9.5
Makina ve Elektrikli Aletler	172,446	48.8	39.3	175,426	39.9	42.5
Elektrikli Alet&Edevat	88,978	36.6	20.3	103,926	41.9	25.2
Taşıtlar	15,593	47.8	3.6	17,537	52.2	4.2
Optik Aletler	13,112	37.7	3.0	26,176	81.5	6.3
Diğer	32,895	-	7.5	538,131	-	1.8
Toplam (Bütün ürünler)	438,371	34.6	-	412,386	39.9	-

Fasıllar İtibariyle Türkiye-ÇHC İhracat Rakamları, 2003

*ABD Doları

	İhracat	%
Demir-Çelik	232.486.166	47,2
Tuz, Kükürt, Çimento vs.	61.863.529	12,6
Otomotiv ve Yan Sanayi	44.754.885	9,1
Sentetik Suni Devamsız Lifler	35.878.155	7,3
Bakır ve Bakır Ürünleri	15.321.845	3,1
Kazanlar, Makinalar	10.090.009	2,0
Metal Cevherleri	9.746.326	2,0
Örmeye Elverişli Bit. Mad.	8.249.655	1,7
Plastikler	6.515.457	1,3
Organik Kimyasallar	6.469.096	1,3
Diğer	61.025.140	12,4
Toplam	492.400.263	100,0

Fasıllar İtibariyle Türkiye-ÇHC İthalat Rakamları, 2003

*ABD Doları

	İthalat	%
Elektrikli Makinalar	595.325.684	22,9
Kazanlar, Makinalar	572.192.165	22,0
Organik Kimyasallar	90.485.587	3,5
Pamuk	81.611.297	3,1
Özel Dokunmuş Mensucat	78.457.646	3,0
Oyuncaklar	77.040.528	3,0
Mineral Yakıtlar	68.774.880	2,6
Optik Aletler	63.653.306	2,5
Plastikler	60.250.248	2,3
Ayakkabılar	54.327.609	2,1
Diğer	853.958.782	32,9
Toplam	2.596.077.732	100,0